

HİRİSTİYANLIK PROPAGANDASI SUÇ MUDUR?

Doç. Dr. Nevzat TOROSLU (*)

Uygulamada, zaman zaman, «Hıristiyanlık propagandası suçu» adı altında, bu dine ait çeşitli mezheplerin veya bu dinin çeşitli yorum ve anlaşılış biçimlerinin propagandası sayılabilecek davranışların, örneğin bu konularda yayın yapma, mevcut yayınları satma veya dağıtma, ibadet toplantıları düzenleme veya bu toplantılara katılma gibi faaliyetlerin koğuşturulduğu görülmektedir. Bu tür davranışların suç olup olmadığı konusunda doğru bir yargıya varabilmek için, her şeyden önce hukuk düzeninin genel olarak çeşitli dinler karşısındaki tutumunu değerlendirmek gerekmektedir.

A) Din özgürlüğünde eşitlik

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 2. maddesi «Cumhuriyetin nitelikleri» arasında lâikliği de saymaktadır. Devletin temel niteliği olarak kabul edilen lâiklik, genellikle, devlet ile din işlerinin birbirinden ayrı olması, dinsel ve siyasal iktidarların karşılıklı bağımsızlığı veya devletin siyasal bir kuruluş olarak dinsel kurallara göre oluşturulmaması ve kişilere dinsel inanç özgürlüğünün tanınması biçiminde tanımlanmaktadır (1).

Buna göre kişilerin herhangi bir dine inanıp inanmamaları veya belli bir dine inanıp inanmamaları tamamen kişisel bir sorun olup, bu konuya devletin müdahaleye hakkı yoktur. Devlet ancak kişilerin siyasal ve toplumsal yaşantısı ile ilgili yasal düzenlemeler yapabilir. Şu halde lâik bir devlet düzeninin birinci özelliği «devlet dini»nin veya «devletçe tanınmış din»in sözkonusu olmamasıdır. İkinci özelliği inanç özgürlüğünün tanınmış olmasıdır. Bunun için de devletin bütün dinler karşısında tarafsız kalması ve kişilerin

(*) A.Ü. Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi.

(1) Lâikliğin anlamı konusunda bak. BAŞGİL : Din ve Lâiklik, İstanbul 1962; DAVER : Türkiye Cumhuriyetinde Lâiklik, Ankara 1955; ÖZEK : Türkiye'de Lâiklik, İstanbul 1962; aynı yazar : Devlet ve Din, İstanbul (tarıhsiz); ESEN : Türk Anayasa Hukuku, Ankara 1968.

dinsel inançlarına uygun biçimde davranabilmelerini güvence altına alınması gerekir. Bir başka deyişle lâik devlet, herhangi bir dini korumak yerine genel olarak dini bir özgürlük konusu kabul edip din özgürlüğünü korumak zorundadır. Zira din ve vicdan özgürlüğüne saygı gösterme ve vicdanların serbestçe tezahürünü sağlama demokratik - lâik devletin başlıca görevlerinden biridir.

Anayasa, 24. maddesinde «Herkes, vicdan, dini inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir.. 14 ncü madde hükümlerine aykırı olmamak şartıyla ibadet, dinî âyin ve törenler serbesttir... Kimse dinî inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz, suçlanamaz» hükmünü koyduktan sonra, 26. maddesinde «Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir» hükmünü öngörmektedir. Bu hükümler yine Anayasanın 10. maddesinde ki «Herkes... din ve mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetmeksizin kanun önünde eşittir» ve 14. maddesindeki «Anayasada yer alan hürriyetlerden hiçbiri... din ve mezhep ayırımı yaratmak... amacıyla kullanılamaz» biçimindeki hükümlerle birlikte ele alınıp değerlendirildiğinde :

a) Her şeyden önce din özgürlüğünün herkes ve her dinî inanç yönünden tanındığı;

b) Din özgürlüğünün, kişilerin diledikleri dinî inancı benimsemek, dinî inançları doğrultusunda ibadet etmek, örgütlenmek, eğitim yapmak ve dinî inançlarını açıklayıp yaymak haklarını içerdiği sonucuna varmak gerekir.

Bu özgürlüklerin ve hakların bütün herkes ve bütün dinler yönünden kabul edildiği, sadece Anayasanın yukarıda değinilen maddeleri tarafından değil, Anayasanın 90. maddesi gereğince iç hukuk kuralı halini alan 1948 tarihli «İnsan Hakları Evrensel Beyanname-si» ve 1950 tarihli «İnsan Hakları ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme» tarafından da kabul edilmiş bulunmaktadır. Nitekim İnsan Hakları Evrensel Beyanname-sininin 18. maddesinde «Her şahsın fikir, vicdan ve din hürriyetine hakkı vardır» dendikten sonra, bu hakkın a) «din veya kanaat değiştirme hürriyetini», b) «dinini veya kanaatini tek başına veya topluca, açık olarak veya özel surette, öğretim, tatbikat, ibadet ve ayinlerle açıklama» özgürlüğünü gerektirdiği ifade edilmektedir. Aynı şekilde İnsan Hakları ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin 9. maddesinde de «Her şahıs düşünme, vicdan ve din hürriyetine sahiptir» dendikten sonra, bu hakkın a) «din veya kanaat değiştirme hürriyetini» ve b) «alenen veya hususi tarzda ibadet ve âyin veya öğretimini yap-

mak suretiyle tek başına veya toplu olarak dinini veya kanatını izhar eylemek» özgürlüğünü içerdiği hükme bağlanmaktadır.

B) Dinlerin korunmasında eşitlik

Çeşitli dinî inançlar arasındaki eşitlik, sadece Anayasanın, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin ve İnsan Hakları ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin kişilere tanıdığı haklar yönünden değil, TCK. nun da yer alan ve dinleri ve dinî özgürlükleri korumayı amaçlayan hükümler yönünden de söz konusudur. Nitekim, TCK. nun «Din Hürriyeti» aleyhine suçları düzenleyen 175 ve daha sonraki maddelerinde a) Allah'a, dinlere, peygamberlere, mukaddes kitaplara ve mezheplere hakaret etme, b) dinî işlerin veya ibadet ve ayininin icrasını men etme, c) mabetlerde bulunan eşyayı tahrip etme; ç) din adamları hakkında şiddet kullanma veya onlara hakaret etme suçları yönünden çeşitli dinler ve mezhepler arasında herhangi bir ayırım yapılmamaktadır.

Değişiklikten önce Kanununun 175 ve 176. maddelerinde, 1889 tarihli İtalyan Ceza Kanununa uygun olarak, «devletçe tanınmış olan dinler»den söz edilmekte idiyse de, gerek İtalyan ceza hukukçuları ve Yargıtayı, gerekse Türk ceza hukukçuları ve Yargıtayı bu ibarenin devletçe resmen tanınmış dinler şeklinde anlaşılamayacağını; esasen lâik bir devlette bunun mümkün olmadığını, bu ibareyle ifade edilmek istenen hususun yapısı ve ilkeleri itibarıyla devletin siyasî ve hukukî düzeni ile çatışma halinde olmayan dinler olduğunu kabul etmekteydiler (2).

3255 sayılı Kanunla TCK. nun 175 ve 176. maddeleri değiştirilerek «Devletçe tanınmış olan dinler» ibaresi yerine «semavî dinler» ibaresi konmuş ise de, Anayasa Mahkemesi 4.11.1986 gün ve 1981/26 sayılı kararı ile «Anayasanın 24. maddesinde ifadesini bulan ve Anayasa güvencesinde olan din ve vicdan özgürlüğü sadece semavî dinlere inananlara özgü bir temel hak niteliğinde değildir. Ülke topraklarında yaşayan herkesin bu özgürlüğe sahip» bulunduğu ve Türk Ceza Kanununun semavî ve semavî olmayan dinler arasında ayırım yapmasının Anayasanın 10. maddesindeki eşitlik ilkesine aykırı olduğu gerekçesiyle cezayı korumayı sadece «semavî dinler»e tanyan hükümleri iptal etmiştir. 3369 sayılı Kanunla TCK. nun 175 ve 176. maddelerine «Dinlerden biri» ibaresi konularak cezaî koruma hiç bir ayırım yapmaksızın, bütün dinlere eşit şekilde tanın-

(2) FLORIAN : Trattato di diritto penale, Delitti contro la libertà, Milano (tarihsiz) s. 253-254; EREM : Türk Ceza Hukuku, c. II, Ankara 1985, s. 209; ÖZEK : Türkiye'de Lâiklik, s. 236 vd.

mıştır. Hattâ TCK. nun 175 ve 176. maddelerinde gerçekleştirilen diğer değişikliklerle bütün dinlerin peygamberleri ve kutsal kitapları hakaret fiillerine karşı koruma altına alındığı gibi, yine ayırım yapılmaksızın herhangi bir kimsenin dinî inançlarından veya mensup olduğu dinin emirlerini yerine getirmesinden veya yasaklardan kaçınmasından dolayı kınanmaması, tahkir edilmemesi veya alaya alınmaması da cezaî güvence altına alınmıştır.

Anayasa Mahkemesi 4.11.1986 gün ve E. 1986/26 sayılı kararında daha da ileri giderek, «Ülkemizde kimi din ve inançların cemaatleşme safhasına henüz gelmemiş olduğu gibi bir mülâhaza ile dinler ve inançlar arasında ayırım yapılmasını haklı bir nedene dayandırmak mümkün değildir» demektedir.

C) Din özgürlüğüne getirilen sınırlamalarda eşitlik

Nihayet dinler ve dinî inançlar arasındaki eşitlik, Anayasa ve diğer kanunlar ile getirilen sınırlamalar yönünden de söz konusudur. Nitekim Anayasa, din ve vicdan özgürlüğüne getirilebilecek özel sınırlamaları öngören 24/5. maddesinde «kimse, Devletin sosyal ekonomik, siyasî veya hukukî temel düzenini kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasî veya kişisel çıkar yahut nüfuz sağlamak amacıyla her ne suretle olursa olsun dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz» demek suretiyle, dinler arasında hiç bir ayırım yapmaksızın bütün dinler için dinle ilgili faaliyetlere aynı şekilde bazı sınırlamalar getirirken, bu sınırlamaları cezaî müeyyideye bağlayan TCK. nun 163. ve 6187 sayılı Kanununun 1. maddelerinde de genel olarak dinden söz edilmekte, böylece çeşitli dinler arasında herhangi bir ayırım yapılmamaktadır.

Bu durumda, ahret ile ilgili kuralları olduğu kadar dünya ile ilgili yani siyasî, hukukî ve sosyal kuralları da içeren İslâm dini konusunda sürekli biçimde yayımlar yapılabilir kitap fuarları açılabilir, gerek basında ve gerek radyo ve televizyonda sürekli propaganda yapılabilirken, özünde Tanrı'nın ruhanî egemenliğini amaçlayan, dünya egemenliği ile ilgisi olmadığını açıklayan (3), yine maddî dünyaya ilişkin hukuk kuralları koymayan, emrinde yaşanan hükümetlere ve onların kanunlarına itaati gerekli kabul eden (4)

(3) Nitekim İsa kendisini kral yapmak isteyenlerin tekliflerini reddetmiş; «Allah'ın şeylerini Allah'a Kayserin şeylerini Kaysere verin» (Luka 20 : 22-25) diyerek manevî dünyaya ait hususlarla maddî dünyaya ait hususları birbirinden ayırmıştır.

(4) Kitabı Mukaddes, Romahlara 13 : 1-7.

Hıristiyanlığın ve hele dinî alanda İsa'nın öğretisini esas almak suretiyle Kilise'nin dar çemberini kıran ve eleştiri yönteminin her alana uygulanabileceği görüşünü benimseyen Protestanlığın (5) propagandasının suç olduğunu söylemek elbetteki mümkün değildir.

Kaldı ki ceza hukuku sistemimizde biçimsel kanunilik ilkesi hâkimdir (Anayasa m. 38; TCK. m. 1). Suçun biçimsel anlayışına dayanan bu ilkeye göre, sadece kanun tarafından suç olarak öngörüleni suç kabul etmek gerekmektedir. Suçun biçimsel anlayışının iki temel sonucu vardır. Birincisi, antisosyal olsalar veya öyle kabul edilseler bile kanunun açıkça suç saymadığı hareketler cezalandırılmaz; ikincisi ise, kanunun açıkça suç saydığı hareketler, sosyal yönden tehlikeli olmasalar bile cezalandırılır. Şu halde, tekrar etmek gerekir ki, fiile suç olma özelliğini veren, toplumun onu antisosyal sayması ve onun cezalandırılmasını istemesi değil, kanunun onu açıkça suç olarak öngörmüş olması ve yine kanunun onun için, sonuçta, tesbit ettiği müeyyidenin cezaî nitelik taşımasıdır (6).

Oysa, kanunlarımızda, hangi dine ilişkin olursa olsun, salt din propagandasını suç sayan ve cezalandıran herhangi bir hüküm mevcut değildir. Dine ilişkin propaganda faaliyetlerini öngören TCK. nun 163 maddesi ve 6187 sayılı Kanunun 1. maddesi ancak belli amaçlara yönelik dinsel propagandayı, yine dinler arasında herhangi bir ayırım veya fark gözetmeksizin, suç sayıp cezalandırmaktadır. Bu amaçlar «Devletin sosyal ve ekonomik veya siyasî veya hukukî, temel düzenini kısmen de olsa dinî esas ve inaçlara uydurmak», yani lâik devlet yerine «teokratik» bir devlet oluşturmak amacı (TCK. m. 163) ve «Siyasî veya şahsî nüfuz veya menfaat temin etmek» amacı (TCK. m. 163; 6187 sayılı Kanun m. 1) dır. Bu amaçları gütmeyen sadece belli bir dinin veya dinî inancın yaygınlaşması amacına yönelik olan propaganda veya telkin faaliyeti, hangi dine ilişkin olursa olsun Anayasanın ve yasaların herkese tanıdığı din özgürlüğünün kapsamına dahil olup, herhangi bir suçu oluşturmaz. Aksini düşünmek kanunilik ilkesini inkâr etmek anlamına geleceği gibi, hukuk düzeninin bir yandan kişilere bazı haklar tanıırken, diğer yandan bu hakların kullanılmasını cezalandırabileceğini kabul etmek anlamına da gelir ki bu mümkün değildir.

Şu halde, uygulamada görüldüğü üzere, «Hıristiyanlık propagandası suçu»ndan söz edilmesi, hattâ savcılıkların bu iddia ile ko-

(5) GİRİTLİ : Kemalist Devrim ve İdeolojisi, İstanbul 1980, s. 94.

(6) MANTOVANI : Diritto penale, Padova 1979, s. 37 vd.; TOROSLU : Nasıl Bir Ceza Kanunu, Ankara 1987, s. 65 vd.

ğuşturma yoluna gitmeleri son derece isabetsizdir. Esasen Ülkemizde, Lozan Antlaşmasının da gereği olarak (7), Hıristiyan dinine ait çeşitli mezheplerin kendi kiliseleri ve cemaatleri bulunduğu ve ibadetlerini serbestçe yapabildikleri nazara alındığında, «Hıristiyanlık propagandası suçu»ndan söz etmek büsbütün anlamsız hale gelmektedir. Nitekim Yargıtay Ceza Genel Kurulu da 26.5.1986 tarih ve E. 1985/9 - 596 K. 1986/293 sayılı kararında Hıristiyanlığın değişik bir yorumundan ibaret bulunan «Yehova Şahitleri» inancını paylaşanların topluluk (cemaat) oluşturmalarının, toplam birlikte ibadet etmelerinin, inanışlarını öğretme ve yayma, yani propagandasını yapma eylemlerinin Anayasanın 24. maddesinin kapsamına dahil olduğunu ve suç teşkil etmediğini kararlaştırmıştır.

(7) Lozan Antlaşması, m. 37 vd.